

JULIJONAS LINDĖ-DOBILAS
(1872-1934)

Kunigas, rašytojas, filosofas, literatūros mokytojas, gimnazijos direktorius.

Apie J. Lindė-Dobilą, jo kūrybą, filosofinius samprotavimus parašytas ne vienas darbas, pakartotinai išleistas jo "Blūdas", laiškai. Šiuo atveju pabandykime pažiūrėti į jo gyvenimo datų ir amžininkų atsiminimų mozaiką.

Gimė 1872 m. lapkričio 15 d. sename gatviniams Dovydų k. (Pasvalio raj.) Juozapo ir Bukauskaitės Lindų daugiavaikėje šeimoje. Šeimoje augo penki broliai ir viena sesuo. Į mokslus išėjo tik vienas – Julijonas. Baigęs rusišką pradinę mokyklą Joniškėlyje, išvyko į Kuldigą (Latvija) pas dėdę kunigą Tomą Paltaroką. Ten baigė vokiškos gimnazijos 4 klases ir ruošėsi stoti į kunigų seminariją. O kad galėtų į ją įstoti, dar vienus metus Panevėžyje privačiai

mokėsi lotynų kalbos. Tolimesnis sudėtingas ir painus gyvenimo kelias sausais metų skaičiais atrodytų taip:

1893-1898 – mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune;

1898-1898 – vikaras Raseiniuose;

1898-1899 – vikaras Mintaujoje (dab. Jelgava);

1899-1902 – vikaras Šenberge (dab. Skaistakalnė);

1902-1907 – žvejų kaimelio Pilbergės filialistas;

1907-1910 – nedidelės Livenberzės parapijos klebonas;

1910-1914 – vikaras Varniuose;

1914 – išleidžia romaną "Blūdas";

1914-1915 – vikaras ir kapelionas Alūkstoje;

1915-1918 – evakuacijoje gyveno Ukrainoje, Jekaterinoslave (dab. Dniepropetrovskas);

1918-1919 – dar kartą Latvijoje, Kurzemės filialistas;

1919-1922 – Šembergo (Skaistkalnės) parapijos klebonas;

1921 – išleidžia "Širdis neišturėjo";

1922-1934 – direktoriaus Jono Yčo pakviestas – literatūros mokytojas Panevėžio gimnazijoje;

1922-1934 – "Meno kuopos" globėjas;

1927-1934 – Panevėžio gimnazijos direktorius;

1930 – išleido "Kur laimė?"

Romane "Blūdas" J. Lindė-Dobilas aprašo 1905-ųjų metų sumaištį. Ir jo gyvenimas buvo panašus į "Blūdą". Dėl įvairių priežasčių bažnytinės vyresnybės buvo blaškomas po mažiausias parapijas, net filijas Lietuvoje, ir Latvijoje. Tik direktoriaus Jono Yčo pakviestas į Panevėžio gimnaziją ir dėstydamas literatūrą, per "Meno kuopą" bendraudamas su to meto labai žingeidžiais mokiniais, kaip jis prisipažino savo luomo draugui, atrado pats save.

Nemaža autorių įvairiais aspektais rašė apie J. Lindę-Dobilą, analizavo jo kūrybą, visuomeninę veiklą. Bet šiandien nedaug beliko jį asmeniškai pažinojusių. Liko tik jį

pažinojusių, su juo bendravusių mokytojų ir mokinių atsiminimai. Tad pabandykime nupiešti jo portretą amžininkų ir jo paties žodžiais, peržvelgti jo gyvenimą Panevėžyje.

"Sugrįžau į tėvynę ir dar tokiu išimtinai gražiu, brangiu metu ir gavau dirbti mėgiamą darbą. Užtat, kiek dar gyvensiu, dažnai minėsiu tuos laikus, taip pat ir asmenis—mokinius ir kolegas pedagogus—su kuriais dirbau su didžiausiu malonumu, sakyčiau, net su pietizmu. Ir tai nebus perdėta: mus visus tada buvo apėmusi dvasia, kuri čia žemėje retai tepasirodo. Kambarių neturėjome (gyvenau tikrame narvelyje), net produktus iš tėvų gaudavome ar iš giminių, nes už auksinus jau nieko nusipirkti negalėjome, bet buvome linksmi ir daugiau patenkinti, negu dabar, naudodamiesi nepalyginti didesniais patogumais".

Išvaizda ir papročiai

"Direktorius J. Lindė-Dobilas buvo aukšto ūgio, plačiapetis, mėlynų akių, nešiojo didelius apskritus akinius, per aukštumą ir dėl nuolatinės lektūros gerokai palinkęs į priekį. Gatve eidavo stora lazda pasiramsčiuodamas. Ramios, lėtos laikysenos, kurią galima apibūdinti kaip optium cum dignitete (išdidžiai, garbingai, V.B.). Visuomet ramus, nuoseklus, rezervuotas".

(V. Morkūnas)

" Vėlyvą popietę direktorius Lindė išeidavo pasivaikščioti: Respublikos gatve, Stoties, Agronomijos (dab. Marijonų, V.B.), Dariaus ir Girėno (dabar Smėlynės) gatvėmis, po to pro ligoninę, mediniais laiptais ir Puzino gatve sugrįždavo namo. Ėjo lėtai, giliai susimąstęs, stora lazda pasiramsčiuodamas. Mėgo pilkos arba smėlio spalvos

rūbus. Tik labai iškilmingais atvejais, pvz., Švietimo ministro atvykimo proga, per tėvų susirinkimus, jubiliejų atveju apsivilkdavo brangios medžiagos juodu surdutu žemiau kelių. Atrodė labai impozantiškai, net elegantiškai. Rūbus anuo metu siuvo geriausias Panevėžio siuvėjas P. Petrauskas".

(V. Morkūnas)

Mokytojas, direktorius, "Meno kuopos" globėjas

"Mano laiku jokių literatūros istorijos vadovėlių mes nevartojom. Literatūros istorijos kursą eidavome kažkokia "netvarka". Šokinėdavom nuo lietuvių literatūros prie pasaulinės ir atbulai. Vieną kurį veikalą nagrinėdavom ilgai, darydavom iš jo tolimas ekskursijas į visas puses. Kai kurių rašytojų visai neliesdavom. Bet ir apie tuos "neliestuosius" J. Dobilo mokinys galėjo susidaryti teisingiausią nuomonę, jei tik jų veikalus perskaitydavo".

(R. Šaltenis)

"Dėstydamas literatūrą, visai nesilaikė ankstyvesnio vadovėlinio metodo, bet stengėsi kelių žymesnių lietuvių rašytojų (A. Vienažindžio, A. Baranausko, Žemaitės, Maironio) kūryboj surasti daugiau lietuvių būdo, dvasios bruožų".

(Pranas Skardžius)

"Lekcinį metodą vartodavo ir J. Lindė-Dobilas, kuris 7-je ir 8-je klasėje dėstė pasaulinę literatūrą. Tik jis giliau ir plačiau nagrinėdavo literatūrinius personažus, siekdavo plačiau atskleisti filosofinę ir estetinę prasmę".

(Lionginas Vaitiekūnas)

"8-oje klasėje Dobilas išėjo tik tris rašytojus: Vienažindį, Maironį ir Dantę. Per juos mes paliesdavome visą literatūros procesą, visus rašytojus ir problemas".

(O. Marcinkevičiūtė-Butkienė)

"Apie Vienažindžio kūrybą kalbant jam sužibėdavo akys ir lyg perlas jose pasirodydavo".

(Stasys Juodikis)

"Dobilas tiek pamokose, tiek plačiau kuopoje formavo mūsų jaunas asmenybes. Didi, plati, garbinga asmenybė ugdė jaunus diegelius, bet taip gražiai, taip skaisčiai ir didingai, kaip švelniausi ir kartu karščiausi saulės spinduliai, - kad visi su malonumu ir rimtumu aklai, instinktyviai pasidavėme tai gaivinančiai jėgai. Daug kas literatūra nesidomėjo, daug ko iš mokytojo kalbų nesuprasdavome, bet visados jo klausydavomės sustingę. Jojo kalboj buvo kažkas, kas apimdavo visą žmogaus asmenybę, kas spręsdavo visas pagrindines žmogaus gyvenimo problemas".

(Rapolas Šaltenis)

Direktorius

"Direktorius Lindė mėgo apdairumą, nuoseklumą, Vengė staigių išsišokimų, nukrypimų nuo normos. Per mokytojų posėdžius dažnai kartodavo: "Vyrai, išsikalbėkim!" Kai pasireikšdavo nuomonių skirtingumas ir mokytojai kartais įsikarščiuodavo, direktorius perspėdavo: "Nesikarščiuokite! Svarbiausia, neįžeiskite vieni kitų".

(Venantas Morkūnas)

"Mėgo jumorą, grožėdavosi komiškomis situacijomis, žavėjosi vykusiomis karikatūromis. Juokdavosi nuoširdžiai, labai linksmai. Tas natūralus juokas sužadindavo

žmonėse simpatijos jausmą. Kiekvienas pagalvodavo: taip juoktis gali tik atviras ir teisingas žmogus".

(Venantas Morkūnas)

Vieno J. Lindės-Dobilo straipsnio periodikoje oponentas parašė: "Perskaičius šitokį Lindės-Dobilo straipsnį, kyla klausimas, ar rašė baltas Dobilas, ar raudonas?". Savo ruožtu, atsakydamas į oponento straipsnį J. Lindė pabrėžė: "Rašė Dobilas nei baltas, nei raudonas, o rožinis".

(Venantas Morkūnas)

"O kaip direktorius J. Lindė-Dobilas buvo visiems prieinamas, visų mylimas, žodžiu tariant – tėvas".

(Matas Grigonis)

J. Lindės-Dobilo mirtis buvo didelė netektis. Kaune, prie Švietimo ministerijos pastato buvo iškelta trispalvė su gedulo juostele. Gimnazijos pedagogai 1934 m. gruodžio 3 d. posėdyje nutarė kreiptis į Švietimo ministeriją, kad gimnazijai būtų suteiktas Julijono Lindės-Dobilo vardas. Laidojimo komitetas, turėdamas galvoje, kad velionis nebuvo šalininkas puošti numirėlį vainikais, nutarė vietoj jų įsteigti mokiniams stipendijas. Mokytojai tuo tikslu aukojo ne mažiau, kaip po 10 Lt. Likę pinigai nuo vainiko paskirti J. Lindės-Dobilo fondui, iš kurio buvo mokami mokslapinigiai už nepasiturinčius ir gabius mokinius. To fondo stipendijos per keletą metų buvo paskirtos Stasiui Gailiūnui, Juozui Navakui, Pranui Pakšiui, Vincui Guokui, Jonui Juozevičiui, Antanui Mackevičiui ir Kazimierui Naruševičiui.

1935 m. pavasarį "Meno kuopa" pasivadino Globėjo vardu ir iki jos egzistavimo pabaigos vadinosi "J. Lindės-Dobilo meno kuopa". Kuopa, remiama mokytojų, 1936 m. išleido dabar jau bibliografine retenybę tapusį prisimini-

mų ir kūrybos almanachą "Mūšos Dobilas", skirtą Globėjo atminimui. Jaunųjų literatų laikraštėlis buvo pavadintas "Dobilo žiedo" vardu. Jo leidimas nutrūko 1940 m. Po dešimtmečius užsitęsusios pertraukos jis vėl leidžiamas. Tik dauginamas ne šapirografu, o spausdinamas Panevėžio spaustuvėje 1000 egz. tiražu.

"Meno kuopos" susirinkimuose pirmuosius kūrinius skaitė ir Globėjo padrąsinimo susilaukė būsimieji mokslininkai, rašytojai poetai. Jo mokiniai savo darbais pastatė Mokytojui paminklą "tvirtesnį už granitą". Gulaguose nepalūžo poetai Jonas Graičiūnas ir Kazys Inčiūra, žurnalistas Juozas Keliuotis. Į Vakarus pasitraukę, pradėtus darbus tęsė daugelio vadovėlių, istorijos knygų autorius Juozas Masilionis, istorikas Adolfas Šapoka, kalbininkas Pranas Skardžius, publicistas Bronys Raila, rašytojas Kazys Barauskas-Barėnas, žurnalistas ir poetas Petras Babickas ir kt. Leonas Valkūnas klasikines kalbas dėstė Vilniaus universitete, eilėraščius rašė panevėžietė Irena Fridmanaitė-Aleknienė, kalbininku ir poetu tapo Leonas Kuodys ir kt.

Dobilas nepaliko savo pamokų, paskaitų tekstų. Mokytojas Petras Būtėnas surinko mokinių užrašus ir 1928-1929 m. išspausdino penkiasdešimtyje "Panevėžio balso" numerių. 1935 m. septintos klasės gimnazistai, pasinaudodami pamokų konspektais, Panevėžio spaustuvėje išleido net knygelę "Vincas Kudirka".

Buvusi Stasio Montvilo gatvė buvo pavadinta J. Lindės-Dobilo vardu. Tik sovietmečiu "netinkamas" pavadinimas buvo pakeistas Teatro gatvės vardu. 1935 m. pavasarį "Meno kuopos" nariai Piniavoje pasodino pušaičių miškelį, pavadinę "Lindės-Dobilo šileliu".

Deja, tik po keleto metų ant jo kapo Katedros kapinėse (Ramygalos g.) buvo pastatytas kuklus paminklas. Granitinio antkapio viršuje balto marmuro knygoje įrašas: "Julijonas Lindė-Dobilas. 1872 11 15 - 1934 12 2", apačio-

je – rūtų šakelė. Šalia atgulė jo bendradarbė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė ir filantropė, miesto bibliotekos vedėja Elzė Jodinskaitė.

G. Perkevičaitė-Bitė "Mūšos Dobile" rašė: "Jo nuopelnai kaip rašytojo, mokytojo ir menininkų auklėtojo ras pelnytą paminėjimą mūsų tautos istorijos lapuose".